

DE NIEUWE BANKWET EN HARE TOEPASSING.

Den 7^{den} Augustus 11. door den Koning geteekend, is de nieuwe bankwet opgenomen in het Staatsblad van 1888 No. 122.

Reeds in April 1887 was het eerste ontwerp der wet door den Minister van Financien, den heer Bloem, ingebracht bij de Tweede Kamer. Doch deze bepaalde den 25sten Mei, dat het wetsontwerp niet meer in de toenmalige zitting behandeld, en dan ook niet in de afdeelingen aan de orde gesteld zou worden. In de volgende zitting werd daarentegen tot het onderzoek in de afdeelingen besloten, en had dit den 30sten November plaats. Den 17^{den} Februari daaraanvolgende werd het Voorloopig Verslag uitgebracht, maar is dit niet meer door den Minister Bloem beantwoord. In Mei een nieuwe Kamer en een nieuw Ministerie opgetreden zijnde, werd door den Minister Godin de Beaufort het wetsontwerp van zijn voorganger wederom onveranderd ingebracht. Een nieuw onderzoek in de afdeelingen volgde en daarvan werd den 16^{den} Mei voorloopig verslag uitgebracht, intusschen onder uitdrukkelijke verwijzing naar het eerste voorloopig verslag, voor zoover bij het tweede onderzoek geen nieuwe opmerkingen en beschouwingen waren te berde gebracht. De beide voorloopige verslagen werden daarop door den Minister behandeld en kwam zijn Memorie van Antwoord den 6^{den} Juli bij de Kamer in met een nieuw wetsontwerp, dat evenwel slechts weinig van het oorspronkelijke ontwerp afweek en in hoofdzaak zich

daaraan geheel aansloot. Nader afdeelings-onderzoek hiervan werd niet noodig geoordeeld, en den 17^{den} Juli ving de openbare behandeling aan.

Eerst den 26sten Juli had de eind-stemming in de Tweede Kamer plaats. De wet werd toen aangenomen met 59 tegen 30 stemmen, na geamendeerd te zijn op een paar punten, die echter het wezen der zaak niet raakten. De aanneming door de Eerste Kamer — met 28 tegen 10 stemmen — volgde den 4^{den} Augustus.

Bij de nieuwe wet is het tijdperk, waarvoor de Nederlandsche Bank gerechtigd is om als circulatiebank werkzaam te zijn, verlengd met vijftien jaar, dus tot en met den 31sten Maart 1904, met stilzwijgende verlenging daarna telkens met tien jaar, tenzij door den Koning of door de Bank ten minste twee jaren vóór het einde van het loopend tijdperk opzegging hebbe plaats gevonden.

Voorts zijn betreffende de zaken der Nederlandsche Bank en in verband met de verlenging van haar privilege in hoofdzaak de volgende nieuwe bepalingen gemaakt:

het kapitaal der Bank wordt gebracht op twintig millioen gulden; de vier millioen aandeelen, waarmede het kapitaal wordt vergroot, worden ter beschikking gesteld van de aandeelhouders der Bank, tegen storting van het nominaal bedrag en eene uitkeering bovendien van 25 pct. over dat bedrag aan den Staat;

de Bank is verplicht tot de vorming van een reservefonds, ten bedrage van een vierde van haar maatschappelijk kapitaal; het bestaande reservefonds strekt als eerste grondslag hiervan;

de werkkring der Bank wordt uitgebreid tot het koopen en verkoopen van wissels op het buitenland, nochtans met deze beperkende bepaling, dat de som der in buitenlandsch papier belegde gelden nooit langer achtereen dan gedurende een tijdperk van veertien dagen het bedrag van het beschikbaar metaalsaldo der Bank mag te boven gaan;

de Bank is bevoegd om, behalve het reservefonds, een vijfde van haar kapitaal te beleggen, en wel een en ander voortaan in Nederlandsche Staatsschuld en in andere ter beurze van Amsterdam of van andere voornaamste plaatsen in Europa dagelijks verhandelbare schuldbewijzen (dus ook in buitenlandsche fondsen);

de Bank — die zich blijft belasten met de kosteloze bewaring der algemeene Rijkskas te Amsterdam — belast zich evenzeer kosteloos met de waarneming der functiën van Rijkskassier aldaar alsmede te Rotterdam en in alle plaatsen, waar zij agentschappen heeft of vestigt, alsmede met het kassierschap der Rijkspost-spaarbank en met de bewaring van alle waarden van deze;

zij is verplicht, om aan den Staat tegen onderpand voorschotten in rekening-courant te verstrekken, tot een totaal bedrag van vijf millioen gulden, en verder bevoegd dergelijke voorschotten te doen tot inwisseling van daartoe aangeboden muntbiljetten; gezegde verplichting houdt evenwel op zoodra en voor zolang als het beschikbaar metaalsaldo der Bank beneden tien millioen is gedaald, en de gezegde bevoegdheid wanneer de Staat besluiten mocht om voor meer dan vijftien millioen aan muntpapier uit te geven;

de winsten der bank blijven ten beloope van vijf percent van het maatschappelijk kapitaal uitsluitend ten haren voordeele, van het meerdere gaat eerst tien percent in het reservefonds, totdat dit het bepaalde maximum bedrag heeft bereikt, en van het overschot blijft de helft ten voordeele der Bank en komt de wederhelft aan den Staat, totdat het aandeel der Bank, behalve de vereischte aanvulling van het reservefonds, zeven percent van het maatschappelijk kapitaal bedraagt, terwijl het meerdere voor een derde door haar en voor twee derden door den Staat wordt genoten;

het aandeel van den Staat in de winsten vervalt echter, wanneer aan een ander dan de Nederlandsche Bank het recht van uitgifte van bankbiljetten wordt toegekend, of wanneer de Staat besluiten mocht, om voor meer dan vijftien millioen muntpapier uit te geven;

de rente der door de Bank gekochte effecten wordt onder de winsten der bank opgenomen, doch vóór- of achteruitgang van hunne waarde wordt ten bate of ten laste van het reservefonds gebracht.

Bij het geringe verschil van deze bepalingen met den inhoud van het oorspronkelijke wetsontwerp, acht ik het overbodig thans nog, in aansluiting aan hetgeen ik hier in 1887 over dat ontwerp schreef ¹⁾, de daarover later gewisselde stukken of ook zelfs het mondeling debat

1) Economist 1887 bl. 821/38.

in al zijn bijzonderheden te volgen. Enkele hoofdpunten vereischen nochtans nadere behandeling, en dat wel bepaaldelijk naar aanleiding van het mondeling debat.

Alleen op het feit, dat de uitgifte van muntbiljetten gehandhaafd is, geeft dit debat geen gelegenheid de aandacht te vestigen, daar het onderwerp hierbij niet werd aangeroerd.

Toch las men in het eerste Voorloopig Verslag, dat naar het oordeel van vele leden het zeer wenschelijk ware geweest, dat de muntbiljetten bij deze gelegenheid waren ingetrokken. En bij eene gewijzigde regeling van zaken ten opzichte van het kapitaal en de winstverdeeling der Bank, die aan het slot der algemeene beschouwingen in het genoemde stuk als een voorstel van eenige leden aan het regeeringsvoorstel werd tegenovergesteld, was het een punt van uitgang, dat aan die intrekking gevolg zou worden gegeven.

De Minister Godin de Beaufort gaf echter in zijn Memorie van Antwoord als zijne meening te kennen, dat aan het behoud der muntbiljetten, mits tegen vermeerdering daarvan, op de bij het wetsontwerp voorgestelde wijze, gewaakt worde, geen overwegend bezwaar bestaat. En geen doelmatig middel aan de hand gedaan, noch te vinden zijnde, om tot die intrekking te geraken, zonder opoffering van de rentebesparing, welke uit den omloop dier biljetten voortvloeit, kon hij zich dan ook niet met de intrekking vereenigen. Een bijkomend bezwaar tegen de intrekking noemde de Minister de omstandigheid, dat ze voorshands schier onontbeerlijk zijn voor het doen van gerechtelijk aanbod van betaling en consignatie.

En hierbij is het gebleven.

Tot een bedrag van vijftien millioen is dus aan de muntbiljetten een blijvende plaats in den geldomloop in ons land aangewezen, en dit niettegenstaande op den eisch dat 's lands munt besta, behalve uit het noodige bedrag aan pasmunt, uitsluitend uit standaardmunt,

door den drang der omstandigheden reeds op bedenkelijke wijze inbreuk wordt gemaakt door onze zilveren teekmunt. Voorts blijft 's Rijks schatkist geplaatst tegenover eene dagelijks opvorderbare vlottende schuld, waaruit de verplichting voortvloeit tot het voortdurend beschikbaar houden van een veel aanzienlijker kas-saldo dan anders noodig ware. Of meent men, dat deze verplichting vervallen geacht mag worden door de bepalingen, welke in de bankwet opgenomen zijn omtrent de door de Bank aan den Staat te verstrekken voorschotten; dan is dit het geval, dat nu daarentegen geheel of ten deele afstand gedaan is van de faciliteiten, welke anders de Staat bij de Bank had kunnen bedingen ten behoeve van een zuinig beheer van 's Rijks kas, op de wijze als bv. in Engeland de zaak geregeld is ten opzichte der deficiency-bills, waarop de Bank periodiek voorschotten doet aan de schatkist. Verder blijft aan de Bank het recht ontzegd tot uitgifte van kleinere biljetten dan die van vijf-entwintig gulden. En eindelijk vervalt het aandeel van den Staat in de winsten van de Bank, wanneer de Staat besluiten mocht om voor meer dan vijftien millioen (het tegenwoordige bedrag) aan muntpapier uit te geven, en is dus ook zelfs aan iedere tijdelijke uitgifte van muntpapier, zelfs aan eene als die van het jaar 1845, de pas afgesneden.

Alleen de hier bedoelde bepaling (art. 22 laatste al.) werd bij het openbaar debat besproken. De heer Goeman Borgesius noemde het een zeer onbillijke bepaling. De Minister, de heer Godin de Beaufort, ontkende niet, dat de straf hier gesteld op eventueele verdere uitgifte van muntpapier wat al te streng kan zijn, doch verklaarde, daar hij den band op zich zelf gewenscht acht, geen reden gevonden te hebben in deze een verandering voor te stellen in het werk van zijn voorganger.

En thans komende tot de bijzonderheden van het openbaar debat in de Tweede Kamer, dient dit allereerst

besproken te worden in verband met een incident, dat zich aan het einde daarvan heeft voorgedaan.

De beraadslagingen hadden zich voortdurend, op een uitzondering van één enkele zijde na, gekenmerkt door groote bezadigdheid in den vorm en door waardeering van elkanders standpunt, welk ook het verschil van meening was. Met courtoisie was, het is te recht opgemerkt, de Minister bejegend, ook door de linkerzijde. En van diezelfde algemeene courtoisie was evenzeer herhaaldelijk tegenover het bankbestuur blijk gegeven, zelfs door hen, die meenden dat in de financieele regeling tusschen den Staat en de Bank voor de laatste te voordeelige voorwaarden waren bedongen. Het debat had daarbij in alle opzichten een zeer zakelijk karakter gehad; de verdiensten van den Minister waren niet alleen door regeeringspartij en oppositie erkend, maar het scheen wel alsof er geen twee politieke partijen in de Kamer waren. Trouwens het wetsontwerp had met de politiek niets te maken, en dat bij de beslissing daarover van alle politieke consideraties werd afgezien, kan ter nauwernood aan de Kamer als een verdienste worden aangerekend. Het zou wel treurig zijn indien ook bij dergelijke onderwerpen de partijgroepeering in ons Parlement de wet zou stellen.

Maar in de gezegde wijze van behandeling der zaak kwam op het einde van den voorlaatsten dag plotseling verandering. Het artikel was aan de orde, waarbij bepaald wordt, dat de vier millioen gulden nieuwe aandeele tegen storting van hun nominaal bedrag en eene uitkeering bovendien van 25 percent aan den Staat, ter beschikking worden gesteld van de aandeelhouders der Bank.

Door den heer Haffmans werd daarop bij amendement voorgesteld, om integendeel die aandeele aan den Staat toe te wijzen tegen betaling zijnerzijds van het nominaal bedrag en van zoodanige storting ten behoeve van het reservefonds als noodig was om dit in de bestaande verhouding te handhaven.

De Minister zich tegen dit amendement verklarende, deed dit onder verwijzing naar hetgeen door hem gezegd was ten opzichte der vorige (verworpen) amendementen betreffende de winstverdeeling, er namelijk voor waarschuwende, dat ook de aanneming van dit amendement zeer ver strekkende gevolgen zou kunnen hebben, daar alsdan eene geheele verandering werd gebracht in de winstverdeeling.

En nu verzette de heer Verniers van der Loeff zich op eenmaal tegen de positie in deze door den Minister ingenomen.

Hij ving daarbij zijn betoog aan met de volgende woorden: «Het komt mij voor dat er nu toch eindelijk eene grens dient te komen aan het geduld der Kamer. De Kamer heeft zich nu schier op alle punten laten leiden tot het uitbrengen van vota onder de pressie, bij monde van de Regeering uitgeoefend, dat het aannemen van de voorstellen, die aan haar oordeel werden onderworpen, niet aangenaam zoude zijn aan de heeren aandeelhouders van de Nederlandsche Bank.» En dit denkbeeld vasthoudende, beweerde hij, dat door die consideratien de Kamer er toe gebracht was: de duur van de Bank vast te stellen voor een langen termijn en met schier onbegrensde termijn er achter als verlenging, met de kapitaalsvergrooting genoeg te nemen, en geen verandering hoe gering ook, in de winstverdeeling te maken. Nu ook nog het genot der kapitaalvergrooting aan de aandeelhouders der Bank te laten; dit, meende spreker, ging te ver!

De opmerking mag niet achterwege blijven, dat deze aanval van het genoemde Kamerlid inderdaad onverklaarbaar genoemd moet worden.

Het daarin opgesloten verwijt aan den Minister was onbillijk, ja — ik aarzel niet het uit te spreken — in de hoogste mate onrechtvaardig.

Wat toch was de zaak? Door de wijze, waarop van den aanvang af door 's Ministers voorganger met de Bank

de voorwaarden waren geregeld betreffende de bepalingen der winstverdeeling en der kapitaalsvergrooting, was in verschillende artikelen der wet een onverbreekbaar verband gebracht; onverbreekbaar in dien zin, dat niet in één artikel een wijziging gebracht kon worden zonder dat daardoor invloed werd uitgeoefend op de gevolgen der verdere regeling. Met name was dit het geval ten opzichte der artikelen handelende over het bestaande kapitaal en reservefonds, over de kapitaalsvergrooting, over de beschikking over de nieuwe aandelen en over de formule der winstverdeeling. De berekening van het aandeel in de winsten der Bank, dat aan deze zou blijven, en van dat, wat aan den Staat zou komen, berustte op die bepalingen in hun onderling verband.

Nu was door den Minister Godin de Beaufort reeds in zijn Memorie van Antwoord geschreven, dat «op grond van de daaromtrent plaats gehad hebbende gedachtenwisseling» hij wel moest aannemen «dat bij de voorgestelde winstverdeeling de uiterste grens is bereikt van hetgeen directie en commissarissen der Bank meenen te mogen toegeven.» En toen in de eerste dagen van het mondeling debat de vraag gedaan werd aan den Minister, in hoeverre de wet voor amendeering vatbaar was, had hij zich in denzelfden geest uitgesproken. Doch de gezegde punten zijn niet te zamen of achtereenvolgens behandeld. Wel werden de beraadslagingen over de wijze van beschikking over de nieuwe aandelen samengekoppeld aan die over de kapitaalsvergrooting, maar de stemming alsmede de behandeling der desbetreffende amendementen bleef afgescheiden. Toch liet de Minister niet na telkens en telkens weder op het verband der verschillende bepalingen te wijzen. Maar was het nu zijn schuld zoo ieder keer op nieuw hij er op moest wijzen, dat men in deze aangelegenheid stond tegenover de overeenkomst tusschen de Regeering en het Bankbestuur?

Gegeven de eenmaal plaats gevonden regeling, waarbij

de bedoelde bepalingen één geheel uitmaakten, mocht en kon de Minister niet anders handelen. En — ik herhaal het — 't is onverklaarbaar dat een zoo scherpzinnig man als de heer Verniers van der Loeff dit niet heeft ingezien en daarvan den Minister een verwijt heeft gemaakt. De gewraakte herhaling van ééne en dezelfde waarschuwing was het onvermijdelijk gevolg van de verspreiding der één geheel vormende bepalingen over verschillende wetsartikelen.

Onjuist was het voorts, om den Minister ten laste te leggen, dat hij ter wille van de aandeelhouders der Bank de Kamer gedwongen had tot inschikkelijkheid in zake de termijn-quaestie. De verlenging van het octrooi der Bank was door den Minister Bloem op vijf en twintig jaar vastgesteld. Door den Minister Godin de Beaufort werd die termijn op twintig jaar teruggebracht, en toen de Kamer op verdere inkrimping bleef aandringen, verklaarde hij zich met een termijn van vijftien jaar wel te kunnen vereenigen, al vond hij geen vrijheid het amendement over te nemen omdat bij de onderhandelingen tusschen de Regeering en de Bank deze zich vroeger uitdrukkelijk tegen zoo korten termijn had verklaard. Hij drukte hierbij echter den wensch uit, dat het votum der Kamer steun mocht bijzetten aan de te voren in denzelfden geest uitgesproken meening der Regeering en dus bij de aandeelhouders der Bank de zaak aannemelijk zou maken. En wel was er verschil van meening gebleken tusschen den Minister eenerzijds en den heer Verniers van der Loeff en meerdere kamerleden anderzijds omtrent de meest doeltreffende regeling der verdere verlenging van den duur der Bank. Doch dit verschil betrof niet het einddoel van beide partijen, maar alleen het middel om het te bereiken. Van beide zijden verlangde men stabiliteit voor ons bankwezen en vermindering der noodzakelijkheid om telkens weder de geheele materie tot een onderwerp van discussie te maken, doch tevens de ge-

legenheid om, des vereischt, van tijd tot tijd de wet te herzien. De heeren Verniers van der Loeffc. s. achtten dit het best verzekerd door de uitspraak omtrent het niet stilzwijgend verlengen der wet bij de Staten-Generaal te doen berusten, de Minister door die alleen afhankelijk te maken van de Regeering, welke, zoo noodig, altijd tot opzegging der bestaande regeling was uit te noodigen door eene motie der Kamer.

Niet minder onjuist was het verwijt, dat de Minister op de gezegde wijze pressie had uitgeoefend op de Kamer, om deze de kapitaalsvergrooting der Bank te doen inwilligen. Uitdrukkelijk was het door den Minister reeds bij de algemeene beraadslagingen gezegd, dat de kapitaalsvergrooting door de Regeering zelve was verlangd om redenen geheel onafhankelijk van de daaraan voor den Staat of de Bank verbonden voor- en nadeelen. Op denzelfden grond, ter wille van de principieel door hem noodig geoordeelde vermeerdering van het kapitaal, bleef de Minister ook verder de zaak verdedigen. Voorts merkte hij op, wat betreft de financieele gevolgen, dat deze, de voorgestelde regeling in haar geheel in aanmerking genomen, voor beide partijen een klein nadeel opleveren en hierin geen beletsel mocht gevonden worden voor den op zich zelf wenschelijken maatregel.

Intusschen is het incident van zeer grooten invloed geweest op den verderen loop van zaken.

De rechterzijde zag in den aanval van den heer Verniers van der Loeff weinig minder dan eene oorlogsverklaring aan den Minister van Financien. Dit bleek duidelijk uit de redevoering, waarmede een der leiders van de regeeringspartij in de Kamer, de heer de Savornin Lohman, den volgenden morgen het debat opende ter verdediging van den Minister. Niet minder duidelijk uit de verklaring van een ander lid der rechterzijde, den heer Clercx, die betuigde, geheel in overeenstemming met de dusver door hem tegenover het wetsontwerp ingenomen stelling, voor

het amendement Haffmans te hebben willen stemmen, doch daarvan door de redevoering van den heer Verniers van der Loeff te hebben afgezien, daar hij meende achter deze meer te moeten zien dan eene bestrijding van het aan de orde zijnde wetsartikel.

En ten andere viel nu ook, hetzij dan onder den rechtstreekschen invloed van de woorden van den heer Verniers van der Loeff, of alleen tegenover de concentratie der rechterzijde, een aanmerkelijke concentratie der linkerzijde waar te nemen. 't Gevolg was, dat de stemming over het amendement Haffmans veel had van een eenvoudige partij-stemming.

De opmerking is dadelijk buiten de Kamer gemaakt.¹⁾, dat de aanzienlijke minderheid, die zich vóór het amendement uitsprak, ten deele onder den indruk van een misverstand gèstaan moet hebben. Ik voor mij kan ook thans, nu ik vijf maanden later het geheele debat nog eens rustig doorgelezen heb, nog altijd tot geen andere opvatting komen. Bij een volkomen zakelijke en kalme behandeling van de aan de orde zijnde quaestie had, ware de Kamer zich gelijk gebleven, het amendement Haffmans met veel grooter meerderheid verworpen moeten zijn en ook bij de eindstemming over het wetsontwerp de meerderheid, welke er zich voor verklaarde, nog talrijker moeten wezen. Op het bedoelde misverstand zelf kom ik dadelijk terug.

Maar de geheele zaak is daarom van groot gewicht, omdat zij een zeer diepen, hoezeer dan ook ongemotiveerden indruk heeft nagelaten. En een indruk, waarvan het werkelijk niet te zeer betreurd kan worden dat die is ontstaan. Dit is dan ook de reden waarom ik gemeend heb de zaak hier nog eens uitvoerig te moeten behandelen.

Die indruk heeft zich namelijk zeer duidelijk vertoond bij de behandeling der wet in de Eerste Kamer, waar

¹⁾ Men zie het Handelsblad van 31 Juli en de N. R. C. van 3 Augustus.

toch de minderheid grootendeels slechts voortgebouwd heeft op de oppositie van den laatsten dag in de Tweede Kamer.

Voorts zijn daarvan talrijke blijken te vinden geweest in onze dagbladpers. Zoo besloot de Haagsche medewerker van het Handelsblad zijn overzicht van de zitting der Tweede Kamer van den 26sten met de opmerking, dat door de verwerping van het amendement Haffmans het gevaar groot was »dat de legende, die nu 25 jaar lang een zekeren geest van onwelwillendheid tegenover de Bank heeft doen ontstaan en voortbestaan, alsof de Bank een voorwerp was geweest van opzettelijke bevoordeeling door de wetgevende macht, tegen de belangen van den Staat in, thans minder kans heeft uit de wereld te geraken dan wanneer het amendement Haffmanns ware aangenomen». De hier uitgesproken vrees was zeker volkomen gerechtigd. Doch het is niet de verwerping van het amendement die in deze de schuld draagt, maar de wijze waarop de oppositie is gevoerd door de voorstanders van het amendement.

Sterker nog bleek die indruk uit het Kamer-verslag in de Nieuwe Rotterdamsche courant. Deze verslaggever ging geheel met de heeren Verniers van der Loeff c. s. mede.

En hoe anders het overzicht te verklaren, dat de verslaggever van De Werkmansbode van het zevendaagsche debat der Tweede Kamer gaf? Een overzicht waarvan geest en strekking duidelijk blijken reeds uit de eerste woorden, die als volgt luiden: »Ze (de Kamer) heeft een belangrijken arbeid volbracht, want het Octrooi aan de Nederlandsche Bank verleend, om zeer soliede, zeer winstgevende geldelijke operaties te doen ten bate van de meer aanzienlijke, meer vermogende, meer bezittende klassen in de eerste plaats; dat octrooi is met 15 jaren verlengd geworden, naar den geest dergenen die het lichaam, Nederlandsche Bank geheeten, beheeren en besturen, te hunnen voordeele tevens.»

Dan, bij de houding die het laatstgenoemde blad van

den aanvang of tegenover de bankwet innam, was daar mogelijk nooit een overzicht van het Kamerdebat te wachten geweest, waarbij recht werd gedaan aan de verschillende zienswijzen en meeningen betreffende de zaak.

Maar ook het Sociaal Weekblad hield een nabetrachting over de behandeling der bankwet in de Tweede Kamer, van welker inhoud ik acht dat gezegd moet worden, dat ze een volkomen averechtsche voorstelling geeft van den loop van zaken. De schrijver geeft als zijne meening te kennen, dat als uitkomst het mogelijk ware geweest »dat de Nederlandsche Bank haar nuttige werkkring zou hebben voortgezet, maar dat tevens de belastingschuldigen grooter ontheffing van lasten zouden hebben verkregen uit het haar verleende monopolie.» Deze meening te koesteren staat natuurlijk den schrijver vrij, al is voor hare gegrondheid ook geen enkel bewijs aan te voeren en meer dan een voor het tegendeel. Doch als wij tevens lezen, dat die uitkomst verijldeld is »omdat een jeugdige Kamermeerderheid zich volgbaar wilde betoonen tegen een jeugdig minister»; en wij de verwaarloozing van het landsbelang, waaraan naar des schrijvers persoonlijke meening de Kamer zich zou hebben schuldig gemaakt, aangevoerd vinden ter veroordeeling van de rechterzijde in tegenstelling met de liberalen; dan vraag ik, hoe anders deze volkomen onjuiste voorstelling der zaak te verklaren, dan als geschreven onder den indruk van de op het laatst van het debat veroorzaakte verwarring in de algemeene stemming.

En nu het misverstand over de zaak zelve, waarvan ik daareven reeds gewag maakte. Het is het volgende:

De aanzienlijke minderheid, welke zich voor het amendement Hoffmans uitsprak, werd gevormd door twee groepen. De eene was samengesteld uit de meeste der leden, die voortdurend de meening hadden voorgestaan, dat bij de nieuwe regeling van zaken aan de Bank te groote voordeelen zijn toegekend en daaraan hunne goed-

keuring niet wilden verleenen. Zij handelden slechts consequent door ook thans nog een poging te doen om hunne zienswijze te doen zegevieren. Maar de andere bestond uit leden, die geen bedenking zouden hebben gehad tegen de bij de wet voorgestelde winstverdeeling, indien niet tevens de kapitaalsvergrooting ware voorgesteld. Niet de formule der winstverdeeling op haarzelve werd door hen afgekeurd, maar nu de kapitaalsvergrooting was aangenomen, meenden zij aan hunne meening getrouw te blijven en aan de Bank en hare aandeelhouders geen onrecht te doen, door de nieuwe aandelen aan den Staat in plaats van aan de aandeelhouders der Bank toe te wijzen.

Toch ware het gevolg van dergelijke bepaling geen ander geweest, dan dat aan de aandeelhouders wat hun met de eene hand was toegekend, met de andere hand weder voor een vijfde deel ware afgenomen.

Allerlei berekeningen zijn betreffende de zaak gemaakt of daarbij te pas gebracht. Het zou te veel plaats innemen en den lezer ook slechts noodeloos vermoeien, zoo ik die allen hier wilde ontleden. 't Best meen ik te handelen door enkele zinsneden aan te halen en te bespreken uit hetgeen omtrent het onderwerp werd gezegd door den heer van Houten, die bij uitnemendheid die leden der Kamer vertegenwoordigt, welke naar ik meen door een misverstand geleid zijn geworden om voor het amendement Haffmans te stemmen. Ik zal daaraan slechts een enkele korte berekening toevoegen om een bijzonder punt door cijfers nader toe te lichten.

De heer van Houten zeide het volgende:

„Voor mij zijn in deze bankwet twee zaken geamalgameerd, die afgescheiden hadden behooren te blijven, namelijk de formule voor de winstverdeeling en de kapitaalsvergrooting.”

„Ik heb de formule voor de winstverdeeling op zich zelf beschouwd. Tot 5 pCt. aan de Bank, tot 7 pCt. gehalveerd en boven 7 pCt. getierceerd.”

„Die formule vindt hare rechtvaardiging..... De formule van de winstverdeeling vind ik, met het oog op den feitelijken toestand, billijk.”

.....„Nu heb ik deze meening over den loop van de onderhandelingen, dat de formule van de winstverdeeling vaststond, vóór dat de vergrooting van het kapitaal ter sprake kwam. En ziedaar waarom ik op dit punt een ander advies geef omtrent de vermoedelijke houding, niet van de aandeelhouders — want deze volgen de directie — maar van de directie van de Bank.”

„Zou er iemand aan denken om, indien de omstandigheden medebrachten het kapitaal te verkleinen, de formule van de winstverdeeling te veranderen ten voordeele van de Bank? Evenmin als wij in dat geval die formule zouden veranderen, evenmin wil ik uit de vergrooting van het kapitaal aanleiding vinden om aan de aandeelhouders meerdere winsten te bezorgen. De winst, zooals de heer Hartogh reeds duidelijk heeft aangetoond, wordt bovendien geheel ontleend aan de toevallige positie van de markt.”

Ik vestig in de eerste plaats de aandacht op de onjuistheid van de laatste hier vermelde redeneering. De winst van de aandeelhouders wordt niet ontleend aan den prijs, dien de aandelen ter beurse kunnen bedingen. Daarmede rekening te houden is het opnemen in de becijferingen van een factor, die er niet in behoort. Hetgeen men moet vragen is, welke bij de verschillende besproken gevallen de positie werd van dengenen die aandeelhouder was en bleef. De becijferingen vastgeknoopt aan eenigen beursprijs hebben inderdaad tot de zonderlingste gevolgtrekkingen aanleiding gegeven. 't Vreemdste was die van den heer Rutgers van Rosenberg, die de aandeelhouders een deel hunner aandelen liet verkoopen en in zijne berekening de dus gekapitaliseerde winst opnam en toch redeneerde, alsof dezelfde aandeelhouders ook daarna de jaarlijksche verdiensten geheel bleven genieten. ¹⁾

Doch laten wij dit punt nu verder rusten.

De fout waaraan m. i. de heer van Houten zich voor-

¹⁾ Verg. Handelsblad dd. 23 Juli.

namelijk schuldig maakte, is deze: Hij had gewenscht, dat de formule van de winstverdeeling en de kapitaalsvergrooting in de wet niet geamalgameerd waren. Doch nu die amalgamatie wél had plaats gevonden, nam hij dit niet in aanmerking.

Evenmin als hij in vermindering van het kapitaal der Bank een reden zou gezien hebben om de formule der winstverdeeling te veranderen, evenmin zeide hij, in de vergrooting van het kapitaal aanleiding te vinden om aan de aandeelhouders meerdere winsten te bezorgen. Doch die vermeerdering van winsten heeft ook werkelijk geen plaats gevonden; of althans niet dan tot een betrekkelijk onbeduidend bedrag. Immers de winstformule brengt mede, dat na de eerste uitkeering van rente over het nominaal kapitaal, de verdeeling geschiedt zonder dat de grootte van het kapitaal daarmede iets te maken heeft. Dan alleen, tot een bedrag als noodig is om de eerste uitkeering aan de Bank tot een totaal van 7 percent op te voeren. Door deze bepaling spruit inderdaad uit de kapitaalsvergrooting een voordeel voor de Bank en een nadeel voor den Staat voort; doch het is zeer gering. Te weten, het verschil tusschen $\frac{1}{2}$ en $\frac{1}{3}$ van 4 pCt. over de som der kapitaalsvergrooting, zegge over 4 millioen, zijnde / 26.667. En hiertegenover stond ingeval van aanneming van het dividend Haffmans voor de aandeelhouders dit verlies, dat zij alsdan slechts voor vier vijfden in het kapitaal der Bank geïnteresseerd bleven en dus een vijfde deel van de winst hun ontnomen werd, hetgeen bij een totaalcijfer van bruto-winst van / 3.200.000 voor hen een verschil zou hebben gemaakt van / 173.333.

Wel zou de kapitaalsvergrooting voor de aandeelhouders nog (behalve de / 26.667) een voordeel hebben opgeleverd, indien zij voor de nieuwe aandelen slechts het nominale bedrag te betalen hadden. Immers als rente-uitkeering is wel 4 pct. gesteld, maar is daarvoor een prélevement op de brutowinst aangenomen van 5 pCt.

omdat de uitkeeringen alleen berekend worden over het nominaal maatschappelijk kapitaal en niet over het reserfonds, dat door de aandeelhouders wordt gefourneerd. Doch voor de nieuwe aandeelen 125 pCt. te betalen zijnde, is dit voordeel verdwenen; daargelaten nog, dat de 25 pCt. premie door de aandeelhouders à fonds perdu worden gestort en daarentegen als winst worden genoten door den Staat.

Of zou de kapitaalsvergrooting niet moeten medebrengen, dat een evenredig grooter uitkeering uit de brutowinst plaats vindt als rentebetaling over het maatschappelijk kapitaal? Maar dat ware onder alle omstandigheden een hoogst onbillijke eisch geweest; meer dan ooit echter thans, nu de Kamer aan de Bank het recht toekende het nieuwe, in tegenstelling van het oude kapitaal, in fondsen te beleggen, en dus aan dit deel van het kapitaal, als het ware, een speciaal rentegenot verbond. De regeling in deze ware alsdan op het volgende neergekomen: verhooging van het kapitaal der Bank met vier millioen gulden, welk bedrag rentegevend wordt uitgezet; de gelden worden gefourneerd door de aandeelhouders en blijven de risicos, aan de met dit kapitaal te verrichten beleggingen of operatiën verbonden, ook ten hunnen laste; maar de daarmede te kweeken rente, komt aan den Staat.

En zeker kon dergelijke regeling ook niet in de bedoeling van den heer van Houten liggen. Ware het kapitaal verkleind geworden, hij zou daarin geen reden hebben gezien om de formule der winstverdeling te veranderen, dus ook niet, om naarmate het kapitaal kleiner was, de eerste renteuitkeering daarover in verhouding te vermeerderen. En evenmin zag hij thans reden tot verandering; dus moest hij ook nu niet verlangen, in de mate, waarin het kapitaal grooter werd, die uitkeering proportioneel te verminderen, zegge dezelfde som te doen dienen tot rentevergoeding over f 5000

kapitaal als anders over / 4000. Dit ten eerste. Maar voorts had hij gezegd, dat naar zijne convictie de kapitaalsvergrooting oorspronkelijk door de Regeering met een tweeledig doel was voorgesteld, namelijk om het kapitaal te vergrooten, maar tevens om het millioen in handen te krijgen. Door hem persoonlijk werd om beide redenen het voorstel afgekeurd. Goed! Maar het voorstel was door de Regeering gehandhaafd, de Bank had aan den eisch der Regeering toegegeven en door de Kamer was reeds de kapitaalsvergrooting goedgekeurd. Was nu hierin een reden gelegen om te verlangen, dat door de aandeelhouders niet het eene millioen aan den Staat zou worden betaald, maar daarentegen nog eens een extra-aandeel in de winsten aan den Staat werd afgestaan, waardoor aanzienlijk zwaarder offer van hen werd gevergd; — een offer dat berekend kon worden ten minste driemaal meer waarde te hebben dan het millioen? De inconsequentie tusschen betoog en eisch springt in het oog.

Ik heb bij het punt der winstverdeeling in verband met het vermelde incident reeds lang stil gestaan. Toch dient op een andere zijde der quaestie de aandacht nog gevestigd te worden. Het feit is, dat het vraagstuk der winstverdeeling bij de mondelinge behandeling der bankwet in de Tweede Kamer een zeer groote rol heeft gespeeld en dat inderdaad uit het gezegde incident en den invloed, dien dit op de verdere discussien en de eindstemmingen heeft geoefend, het gevaar is ontstaan, dat aan de beslissing betreffende dit vraagstuk een verkeerde beteekenis gehecht blijve. Ik meen dat het niet te veel is, een poging te doen om dien indruk weg te nemen. Het werd den eersten dag der discussien door den heer Mees gezegd, dat na de bankwet van 1863 »menigmaal, hoezeer ook ten onrechte, eene minder welwillende stemming tegen de Bank, ja zelfs een zeker wantrouwen jegens hare beste bedoelingen zich heeft vertoond, voort-

spruitende uit de omstandigheid dat de Staat niet deelde in de groote winsten der aandeelhouders.» En de spreker wees er op hoe schadelijke gevolgen dit heeft gehad. Het is een zaak van algemeen belang, dat dergelijke stemming thans niet andermaal post vatte.

Geen consideratie of commiseratie van de aandeelhouders mocht nu — zeide de heer Gleichman bij de behandeling van art. 10 der wet — ten opzichte van de bepaling der winstverdeeling den doorslag geven, maar evenmin mocht men zich bezig houden met de vraag: hoe men de aandeelhouders nog wat uit de zak kon kloppen. Welnu geen ander dan dit is het standpunt geweest van de meerderheid, die met de Regeering heeft samengewerkt om de bankwet van 1888 tot stand te brengen, en bepaaldelijk ook van dat deel dier meerderheid, dat bij de behandeling van het amendement Haffmans de Regeering ter zijde is blijven staan. En het zijn vooral drie van de meest invloedrijke leden der liberale partij, de heeren Gleichman, Mees en van Houten — de beide laatsten echter slechts tot aan de verwarring door het amendement Haffmans veroorzaakt — die er toe hebben bijgedragen om in het licht te stellen wat, van dat standpunt gezien, het recht was niet alleen van den Staat, maar ook dat van de Bank.

Zeer opmerkelijk is te dien opzichte het slot van de redevoering van den heer van Houten van den 19^{den} Juli. Het luidt als volgt:

„.... Tegenover de voorstellen, die er zijn en misschien nog zullen komen om de regeling der winstverdeeling eenigzins ten bate van den Staat te veranderen, ben ik overtuigd dat men met gerustheid dergelijke voorstellen kan aannemen, omdat ik niet geloof dat hun geweten den Bestuurders van de Bank zou veroorloven om, ter wille van een ietwat kleiner voordeel voor de aandeelhouders, ons economisch leven, onze circulatie aan eene belangrijke crisis bloot te stellen. En als de directie voortzetting wenscht, dan geloof ik niet, dat de aandeelhouders tegen de directie zullen opkomen. Maar als men mij vraagt of de

billijkheid het eischt, dan is mijn antwoord ontken-
nend. Wanneer ik overweeg wat men in de staathuishoudkunde
het koopvermogen noemt, den economischen invloed die bij onder-
handelingen ten bate van de eene of de andere partij had kunnen
worden aangewend, wegens het belang dat zij hebben tot eene
regeling te komen, dan is het mijne overtuiging dat de
Bank niet haar volle koopvermogen bij het sluiten
van dit contract heeft aangewend."

Ik meen dat de hier aangehaalde woorden bijzondere
aandacht verdienen. De aanval van den heer Verniers
van der Loeff in de zitting van den 25sten Juli was niet
alleen onbillijk en onrechtvaardig tegenover den Minister,
maar hij was het niet minder ten opzichte van het Bank-
bestuur. Het verwijt, dat bij de voorgedragen en tegen-
over de amendementen der minderheid gehandhaafde
regeling van zaken tusschen den Staat en de Bank,
slechts gelet zou zijn op wat aangenaam zoude zijn »aan
de heeren aandeelhouders van de Nederlandsche Bank»,
trof evenzeer de directie van de Bank als de Regeering.
Het ware een standpunt der directie niet waardig geweest,
indien zij harerzijds slechts gezocht had te behouden wat
zij behouden kon, en niet bij het onderhandelen over
de winstverdeeling uitsluitend had gevraagd, wat naar
recht en billijkheid aan de aandeelhouders toekwam. Ook
wat dit punt betreft liggen in de door den heer Verniers
van der Loeff gesproken woorden de zaden voor het
voortduren van de minder welwillende stemming tegen
de Bank, waarvan de heer Mees sprak, en daarom is
het wenschelijk ook op dit bijzondere punt de aandacht
te vestigen. En allereerst worde dan tegenover het door
den heer Verniers van der Loeff gezegde de getuigenis
van den heer van Houten gesteld.

Voorts wensch ik de aandacht te vestigen op de woorden,
die door den President der Nederlandsche Bank tot de
aandeelhouders werden gericht in de Vergadering, welke
moest beslissen over de in overeenstemming met de
nieuwe bankwet gewijzigde statuten. Daar deze redevoering

wel in de couranten van den dag werd opgenomen, maar overigens niet algemeen verspreid is, kan het nuttig zijn het ter zake dienende hier woordelijk over te nemen. Het luidt als volgt:

Dat tot die nieuwe voorwaarden uitkeering van winst aan den Staat zou behooren, wist en billikte een ieder. Wij hebben van stonde aan de rechtmatigheid daarvan erkend, begrijpende dat de Staat niet kan nalaten de uitgifte van bankbiljetten aan een bijzondere belasting te onderwerpen, nu hij slechts ééne instelling daartoe bevoegd verklaart. Wij begrepen ook, dat die belasting slechts den vorm kon aannemen van een aandeel in de geheele winst der Bank, omdat het zeer moeilijk is een grenslijn te trekken tusschen de inkomsten der Bank uit de circulatie en die uit anderen hoofde.

Over deze punten heeft tusschen de regeering en ons nooit eenig verschil van meening bestaan. Het beginsel en de vorm, beide stonden van den aanvang af buiten het geding.

Een moeilijkheid lag alleen in de toepassing. Niet al de winsten der Bank heeft zij te danken aan de haar verleende voorrechten; het recht tot uitgifte van bankpapier, schoon ontwijfelbaar een bron van voordeel, is geen bron van onvermengd voordeel. Aan een circulatiebank kan geen volstreckte vrijheid van beweging worden gegund; zij moet het zich getroosten, dat haren werkkring een nauw sluitend keurslijf wordt aangelegd. Zware belasting van het emissierecht zou dus zeer wel ten gevolge kunnen hebben, dat de uitoefening van dat recht haar meer deed verliezen dan winnen. Hiertegen te waken was onze plicht. Bij het beoordeelen van de voorstellen der regeering hadden wij te onderzoeken, of zij niet zoo bezwarend waren dat de Bank haar geoefend personeel, hare lange ondervinding en haar onbetwist crediet met meer voordeel op andere wijze dan als circulatiebank zou kunnen aanwenden.

Uit de U voorgelegde ontwerp-besluiten blijkt, tot welke slot-som wij zijn gekomen. De geldelijke lasten, die de wet van 7 Augustus aan de Bank oplegt, achten wij wel is waar niet licht. Voor redelijken twijfel omtrent de vraag, of de Staat zijn rechtmatig deel zal genieten, is nu waarlijk geen aanleiding. Belangrijk is niet alleen wat hem jaarlijks zal ten goede komen: 2 van de 9 eerste percenten, die netto verdiend worden, twee derden van het overschot. Maar dat Gij, kapitaal brengende in Uw eigen onderneming en alzoo de waarde van elk Uwer aandeelen verkleinende, tegelijk / 1,000.000 moet storten in de schatkist, dit

vooral is een harde voorwaarde, waarin wij eerst laat en noode hebben berust. In weerwil van dit alles meenen wij echter, dat het thans aangebodene aanvaard, niet afgewezen moet worden. Groote voordeelen geeft het recht van emmissie als zoodanig U niet meer, maar voordeelen geeft het toch. En door het octrooi aan te nemen wordt nog dit verkregen, dat de Bank zich niet behoeft te vervormen, geen proefnemingen behoeft te wagen, werkzaam kan blijven op het haar welbekende terrein, in één woord de plaats kan behouden, die zij van hare oprichting af heeft ingenomen.

Ik acht dat de President in de hier aangehaalde woorden het standpunt, waarop de Bank tegenover den Staat stond, volkomen juist heeft aangegeven.

Het ware voor de bestuurders der Bank een gemakkelijk middel geweest zich een zekere populariteit te verwerven, indien zij bij de onderhandelingen met de Regeering tot de uiterste grens der concessiën gegaan waren, waarbij voor de aandeelhouders het in stand houden der Bank voordeliger bleef dan liquidatie. Maar alzoo handelende zouden zij onmiskenbaar hun plicht verwaarloosd hebben.

Er is bij de discussiën in de Kamer herhaaldelijk op gewezen, dat bij de beslissing over de voorgestelde voorwaarden de vraag niet moest zijn, of van een nieuw op te richten circulatiebank geen grooter aandeel in de winsten te bedingen ware geweest, maar of in den bestaanden toestand door de ontworpen regeling aan beide partijen recht wedervoer; en voorts hierop, dat verlenging van het octrooi der Nederlandsche Bank op de bedongen voorwaarden ongetwijfeld voor den Staat een betere zaak was dan iedere overeenkomst, hoeveel voordeliger ook, met een nieuwe instelling en zelfs dan de oprichting eener Staatsbank. De juistheid van dit gezichtspunt komt mij voor onwederlegbaar te zijn. Maar met dien stand van zaken mocht de Nederlandsche Bank dan ook rekening houden; haar bestuur moest het ter wille van de aandeelhouders doen.

Meer en meer wordt in alle landen, waar men een

ontwikkeld kredietwezen vindt, de neiging waargenomen tot verdringing der biljetten-circulatie door boek-saldo's en giro-verkeer. Het is zeer wel mogelijk, dat indien de Nederlandsche Bank de gelegenheid openstelt die hervorming in het kredietwezen ten onzent toe te passen, het blijken zal dat ook ons land daarvoor rijp is. Is dit 't geval en de Bank ware gedrongen geworden zich in die richting te gaan bewegen, omdat het recht tot biljetten-uitgifte haar ontnomen was, licht had al spoedig alleen reeds die tak van werkzaamheid haar grooter winsten aangebracht dan die, welke thans haar deel zullen blijven. Men denke aan den grooten omvang die het gebruik van de boeksaldo's, de cheques en de verrekeringen in Engeland heeft verkregen. Het totaal van de rekening-courantsaldos en depositos van de Engelsche banken toch, bedraagt tegenwoordig meer dan het twintigvoud van de biljetten-circulatie van de Bank of England.

Ik acht het voor ons land een geluk, dat de Nederlandsche Bank zich thans in de bedoelde richting zal kunnen bewegen terwijl zij de circulatie-bank des lands blijft. Voor een krachtige en in allen deele gezonde ontwikkeling der zaak is dit zeker wenschelijk, en het geeft het beste vooruitzicht dat langs dien weg weder een belangrijke vooruitgang gemaakt zal worden in de besparing van het kapitaal, dat als ruilmiddel dienst moet doen, en in de vergemakkelijking en bespoediging van het ruilverkeer. Reeds om die reden alleen meen ik dat men zich er in te verheugen heeft, dat het octrooi van de Nederlandsche Bank werd vernieuwd.

Maar het is onbetwistbaar dat, ook al ware dit niet geschied, de Nederlandsche Bank als rekening-courant en depositobank toch een groote toekomst had kunnen hebben. En alsdan zou zij de winsten daarvan hebben genoten ten koste van de voordeelen, die de Staat aan het verleen van het privilege der biljetten-uitgifte

kan ontleenen. Nu daarentegen zal de Staat in al de winsten der Nederlandsche Bank deelen.

Wij nemen thans voor goed afscheid van het vraagstuk der winstverdeeling en van de verdere punten tot welker bespreking dit leidde.

Over enkele der onderwerpen, die verder bij de beraadslagingen over de bankwet aan de orde kwamen, nog zoo beknopt mogelijk eenige opmerkingen.

De termijn-quaestie behandelde ik reeds ter loops en kunnen wij verder laten rusten. Betreffende de kapitaalsvergrooting op haar zelve beschouwd, nog een enkel woord.

Er was zeker geen grooter lof denkbaar ten opzichte van het beleid der zaken van de Nederlandsche Bank, dan die opgesloten lag in de bewering dat er tot vergrooting van het kapitaal geen reden bestond. Maar juist was daarom die bewering nog geenszins.

De mogelijkheid voor een bank om een aanzienlijk bedrag biljetten in de circulatie te handhaven, om in het algemeen aan hare obligos groote uitbreiding te geven, is ongetwijfeld in de eerste plaats afhankelijk van het algemeen vertrouwen, dat men heeft in de leiding harer zaken door het bestuur. Een der voornaamste vereischten is hierbij, dat er steeds gewaakt worde voor een voldoende metaaldekking. En dit is ontegenzeggelijk een zaak waarmede de grootte van het kapitaal niets te maken heeft, want die metaaldekking moet niet gevonden worden uit het kapitaal, maar doordat een deel der aan de bank door het publiek toegevoerde middelen in dien vorm beschikbaar wordt gehouden. Doch daar iedere bank, ook bij het meest beleidvol en het voorzichtigst mogelijk bestuur, door hare operaties toch aan risicos blootgesteld blijft, is voor de volkomen zekerheid harer crediteuren er nog iets anders noodig. De materiele waarborg namelijk van het eigen kapitaal, waardoor de houder van de bankbiljetten of de rekening-

houder der bank de overtuiging erlangt, dat, wat er ook gebeure, zijne vordering ten volle verzekerd is.

De eisch, dat een bank een eigen kapitaal hebbe, is dan ook nooit betwist. Wel is er veel getwist over de vraag, of tusschen dat kapitaal en de som der obligos een vaste verhouding moet worden aangegeven. Ten onzent wordt die vraag niet bevestigend beantwoord en ik meen te recht. Maar dit neemt niet weg, dat, nu het octrooi van de Bank werd verlengd en hare verbintenissen zoo aanzienlijk in omvang zijn toegenomen, er toch wel reden was om eenige kapitaalsvergrooting te verlangen.

En het komt mij voor dat de Minister Godin de Beaufort door dien eisch tegenover de Kamer handhaven, getoond heeft volkomen doordrongen te zijn van wat in deze regeeringsplicht was. De inwisselbaarheid der biljetten hangt voor alles af van het beleid van zaken bij het bankbestuur. Doch dit ontslaat de Regeering niet van de verplichting voor dat beleid toch eenige regelen te stellen b. v. wat aangaat de minimum metaaldekking. Op denzelfden grond moet de Regeering hare eischen stellen ten opzichte van de grootte van het maatschappelijk kapitaal.

Men heeft tusschen het vraagstuk der kapitaalsgrootte en dat van het emplooi, aan het eigen kapitaal te geven, een nauw verband gezocht. Naar mijne meening, ten onrechte. Vooral echter acht ik het onjuist in het onbelegd laten van het maatschappelijk kapitaal een waarborg te willen vinden voor de inwisselbaarheid der biljetten. Die waarborg moet — als ik reeds opmerkte — gevonden worden in de handhaving van een behoorlijke metaaldekking, van eene goede verhouding tusschen metaal-dekking en opereerend kapitaal, en het maatschappelijk kapitaal is alleen een waarborg voor de crediteuren der bank, dat eventueele verliezen van deze hun nooit schade zullen berokkenen. Juist zoo als wederom in het reservefonds een zekerheid wordt gezocht

voor de aandeelhouders, dat hun kapitaal ten allen tijde intact zal blijven.

Intusschen ook op een anderen grond werd het verleenen der bevoegdheid tot aankoop van fondsen voor de helft van het maatschappelijk kapitaal bestreden. Men was beducht, dat die aankopen onder buitengewone omstandigheden, bij een crisis b. v. als die van 1848 of 1870, tot aanmerkelijke verliezen zouden kunnen leiden, en daardoor alsdan juist de materiele waarborg, welke voor de crediteuren der bank gelegen is in het maatschappelijk kapitaal, zou worden aangetast.

Die vrees scheen zoo algemeen gedeeld te worden dat alleen de meening van vele leden der Kamer, dat zonder noodzakelijkheid tot de kapitaalsvergrooting was besloten en daarom voor het bedrag dier vergrooting het bezwaar niet bestond, ten slotte de geheele afstemming van het voorstel heeft belet en het amendement van den heer Gleichman, om de bevoegdheid voor de som der kapitaalsvermeerdering toe te staan — een compromis tusschen de verschillende meeningen — heeft doen zegevieren.

Toch waag ik het te betwijfelen, dat de gezegde vrees gewettigd was. De ondervinding moge geleerd hebben, dat in geheel buitengewone omstandigheden zelfs de beste fondsen aan belangrijke daling onderhevig zijn, ze heeft ook geleerd dat dergelijke dalingen schier even spoedig verdwijnen als ze komen. En zal men dan uit bezorgdheid voor zulk een daling zijn kapitaal onbelegd laten! Voorts had de Bank altijd in haar bijkans voltallig reservefonds van 25 pCt. van het totaal van het maatschappelijk kapitaal een aanzienlijk assurantiefonds tegen de risicos der belegging van de helft van dat kapitaal.

En dit in ieder geval is zeker, dat men zich ten onrechte beroepen heeft op een Engelsche autoriteit en op het voorbeeld van Engeland om het aankopen van fondsen voor het maatschappelijk kapitaal der Bank te bestrijden. De waarschuwing van den directeur der Bank of Engeland,

den heer Birch, waarnaar de heer Farncombe Sanders en Graaf Schimmelpenninck van Nijenhuis verwezen, gold niet dergelijke aankopen, maar het beleggen van boek-saldos en deposito-gelden in fondsen.

Een andere directeur van de Bank of Engeland, de heer Thomson Hankey schreef in de onlangs uitgegeven geheel nieuwe bewerking van zijn bekend geschrift *The Principles of Banking* (*) omtrent hetzelfde onderwerp tot toelichting van de bank-politiek van het door hem bestuurde lichaam het volgende:

»De eerste duidelijk aangewezen plicht van iedere deposito-bank is om van de haar toebetrouwde middelen een zeker deel volkomen beschikbaar te houden. Wanneer aldus van die middelen ongeveer een derde gereserveerd wordt, en ze verder belegd zijn in wat gewoonlijk genoemd worden goede »Banking securities» — zoo als gedisconteerde wissels, korte voorschotten op goed onderpand, staats-fondsen, enz. — dan behoeft de bank of bankier geen moeilijkheden te vreezen. Wat betreft de belegging van het kapitaal, hiervan behoeft niets gereserveerd te worden; het kan ten volle belegd worden in rentegevende fondsen, die zeker van onbetwifelde soliditeit moeten wezen, doch niet zoo gemakkelijk verkoopbaar behoeven te zijn als die waarin de opvraagbare middelen belegd moeten worden.» Deze uitspraak verdient te meer de aandacht, omdat die zich volkomen aansluit aan hetgeen de schrijver twintig jaar te voren in de eerste uitgave van zijn boek schreef, en men daarin dus zijne door de ervaring beproefde meening weervindt, eene ervaring daarbij als bestuurder van de Bank op Engeland van thans in het geheel een en vijftig jaar.

Trouwens het is bekend, dat de Engelsche banken algemeen voor aanzienlijke bedragen voor eigen rekening houders zijn van fondsen.

*) Thomson Hankey. *The Principles of Banking*. Fourth edition. London, Effingham Wilson, 1887.

Volgens de halfjaarlijksche opgaven van 30 Juni 11. waren de Engelsche Jointstockbanks (de deposito- en rekening-courantbanken) tegenover een gezamenlijk gestort maatschappelijk kapitaal plus reservefonds van 62 millioen pd. st., houders van fondsen tot een bedrag van 68 millioen pd. st.

En wat de Bank of England betreft, zoo herinner ik, dat zij reeds bij hare oprichting haar geheele maatschappelijke kapitaal aan den Staat uitleende. Sedert is zij voortgegaan bij iedere uitbreiding van dat kapitaal — geheel in overeenstemming met de theorie door den heer Hankey uiteengezet — het ten volle te beleggen, en ook verder voor een deel van hare bankmiddelen fondsen te koopen. Hare positie was b.v. volgens den laatsten weekstaat van Juni 11. de volgende:

PASSIVA.

Kapitaal, reservefonds en winstsaldo . . .	£ 17,653.475
Biljetten in circulatie	» 24,340.980
R.-C. saldo's en bankassignatien	» 32.405.400
Totaal	<u>£ 74,399.855</u>

WAARTEGENOVER ACTIVA.

Munt en muntmateriaal	£ 22,160.536
In het Issue-department	
Staatschuld	£ 11,015.100
«Other securities»	» 5,184.900
	<u>» 16,200.000</u>
In het banking-department	
«Government-securities»	£ 16,753.391
«Other securities»	» 19,285.928
	<u>» 36,039.319</u>
Totaal	<u>£ 74,399.855</u>

Bij een kapitaal plus reservefonds enz. van ruim 17½ millioen pd. was dus de Bank houder, in de eerste plaats van 16,200.000 Eng. Staatschuld en andere fondsen, die in het Issue-department de belegging uitmaken van de

ongedekte biljetten; de other securities hier vermeld zijn namelijk allen door de bank gekochte fondsen. Maar verder bestaat ook een belangrijk deel van de government en other securities van het banking-department uit eigen fondsen der bank. Onder het hoofd Government securities worden namelijk opgenomen zoowel de Eng. Staatsfondsen, die de bank bezit behalve de 11 millioen vaste Staats-schuld van het Issuedepartment, als in disconto genomen schatkistpromessen en korte voorschotten aan de schatkist. En onder het hoofd other securities komen voor zoowel de koloniale en spoorweg obligatien enz., die door de bank zijn gekocht, als de gewone discontos en voorschotten. Van de verdeeling van een en ander wordt tegenwoordig in het geheel geen melding gemaakt. Vroeger werd jaarlijks aan het Parlement opgaaf gedaan van de bestanddeelen der other securities van het banking-department, doch na 1875 heeft dit geen plaats meer gevonden. Men weet intusschen, dat onder de Government securities de staatsfondsen, die het eigendom zijn van de bank, een belangrijke plaats innemen. Daaronder behooren de Consols, die zoo dikwijls aan de beurs worden beleend als de bank op den geldkoers ter openbare markt invloed wil oefenen. En wat betreft de gezegde other securities, zoo was in 1875 (het laatste jaar waarover opgaaf gedaan werd) de positie als volgt. In doorslag was het bedrag dat jaar 19,163.000 pd. st. geweest, aldus samengesteld:

discontos	£ 4,402.000
voorschotten	» 3,332.000
eigen fondsen	» 11,429.000

Vermoedelijk is sedert het bedrag der eigen fondsen nog vermeerderd. Maar aangenomen dat het onveranderd is gebleven en dat niet meer dan de helft der government securities eigen fondsen zijn, zou het totale fondsenbezit van de Bank of England 36 millioen pond bedragen.

Tegen de uitbreiding van de bevoegdheden der Bank tot het in- en verkoopen van papier op het buitenland is weinig oppositie gevoerd. Met den Minister beijverde vooral de heer Mees zich deze operaties in het ware licht te stellen en te doen uitkomen, dat de belangen der binnenlandsche geldmarkt daardoor niet worden achtergesteld.

De beperkende bepaling door den Minister Godin de Beaufort in het wetsontwerp ingevoegd, vond echter bij den heer Mees geen goedkeuring, al wilde hij geen amendement voorstellen om die weg te laten. Hij achtte haar tamelijk overbodig en ten andere ook weder niet geheel doeltreffend, in zooverre namelijk dat het van het beleid van zaken bij het bankbestuur afhankelijk blijft of daardoor het doel bereikt wordt. De Minister deed echter uitkomen hoezeer de beperking toch inderdaad niet zonder beteeckenis is.

In antwoord op den uitgesproken wensch, dat uit de gewone bankstaten moge blijken, welk het totaal der obligo's is, die voor de Bank uit den in- en verkoop van buitenlandsch papier ontstaan, deed de Minister de toezegging, dat daaraan voldaan zal worden.

Alle voorstellen die door enkele kamerleden werden gedaan om aan den werkkring der bank verdere uitbreiding te geven, door namelijk haar meer rechtstreeks dienstbaar te maken aan de belangen van den landbouw en zelfs haar ook als hypotheekbank te doen optreden, of wel haar open te stellen voor het aannemen van rentegevende depositos, werden zonder moeite afgewezen.

Zeer juist deed de Minister o. m. uitkomen hoe, andere bezwaren tegen de zaak nog daargelaten, het niet aan zou gaan de Bank ook als eigenlijke depositobank te laten optreden. Ten opzichte van die branche van zaken zou zij niet aan dezelfde regelen onderworpen kunnen worden, die voor de biljetten-uitgifte en ten opzichte der boeksaldo's gesteld moeten worden; en werd het haar toege-

laten voor die zaken met mindere metaaldekking te opereeren, dan werd indirect inbreuk gemaakt op de zekerheid voor hare circulatie en saldos.

Een belangrijke discussie had nog plaats over de in de wet voorgeschreven verplichte minimum metaaldekking. Men weet dat dienaangaande de Minister Godin de Beaufort terug is gekomen op het voorstel van zijn voorganger en de bepaling weder heeft hersteld, gelijk die in de vigeerende wet luidt.

De heer Heemskerk vond in deze bepaling een groot bezwaar, te weten dat nu geen verandering gebracht kan worden in het voorschrift, waarbij de grootte der verplichte dekking wordt aangegeven, zonder voordracht van de directie der Bank. Dus, zeide hij, zal, indien de Minister eene verlaging heeft goed gevonden, daarop door hem niet terug te komen zijn indien de directie der Bank daartoe niet zou willen meewerken. Dit wilde hij voorkomen, waartoe een amendement door hem werd voorgesteld. Te recht werd echter door de heeren Mees en Farncombe Sanders uiteengezet, hoe door het amendement men van een euvel in een ander zou vervallen. Daarbij wees de heer Mees er ook op, dat in de aanneming van het amendement een door niets gemotiveerd bewijs van wautrouwen tegenover het Bankbestuur zou zijn opgesloten, terwijl eindelijk nog het geheel onnoodig was. Immers zou eventueel niets den minister beletten eene verlaging der verplichte metaaldekking slechts als tijdelijken maatregel goed te keuren.

Bij de algemeene beraadslagingen was reeds door den Minister medegedeeld, dat hij voornamelijk ter wille van den tegenwoordigen munttoestand er van terug gekomen was om thans de minimum-dekking van $\frac{2}{5}$ op $\frac{1}{3}$ te brengen.

Door enkele leden der Kamer is nog de wenschelijkheid betoogd, dat in het algemeen bij de bankwet meer op den bestaanden munttoestand ware gelet. De heer van

Bylandt zag in dezen een reden voor verkorting van den termijn van het bankoctrooi.

Het bedoelde verband tusschen de regeling van het bankwezen en de muntaangelegenheden werd door den Minister te recht betwist en zeer juist werd door hem opgemerkt, dat daar bij normalen muntstoestand in deze bankwet niets te veranderen ware, er thans geen reden is haar duur te verkorten.

Eindelijk zij nog vermeld, dat de wenschelijkheid, om de Nederlandsche Bank door een Staatsbank te vervangen, bij het mondeling debat in de Tweede Kamer niet onaangeroerd is gebleven, doch zeer weinig voorstanders heeft gevonden. Zelfs die leden medegerekend, die op zich zelf het wel niet wenschelijk achtten, maar toch ook de bezwaren zoo groot niet vonden, dat, bij gebrek aan een gewenschte regeling van zaken met de Nederlandsche Bank, men daartoe wel kon overgaan, bleek vóór een Staatsbank slechts een zeer kleine minderheid te bestaan. Krachtig werd het denkbeeld door den Minister bestreden.

De behandeling der wet in de Eerste Kamer behoeft hier, na hetgeen hierboven daarover ter loops is aange merkt, niet verder te worden besproken. Dat na de uitvoerige schriftelijke en mondelinge wisseling van gedachten, waartoe het wetsontwerp in de Tweede Kamer aanleiding had gegeven, er weinig nieuws te zeggen overbleef, spreekt van zelf. Alleen zij het geconstateerd, dat het duidelijk bleek hoezeer, nog meer onverdeeld dan de Tweede Kamer, de Eerste Kamer prijs stelt op het behoud van de Nederlandsche Bank en tegen iedere neiging tot overgang tot een Staatsbank gekant is. Voorts moet de aandacht gevestigd worden op de weder bij deze gelegenheid door den Minister, den heer Godin de Beaufort, uitgesproken redevoering, waarin hij eene even duidelijke als bondige resumptie gaf van de argu-

menten, die voor de aanneming van het wetsontwerp pleitten.

Het votum der Eerste Kamer bekrachtigde ten slotte dat van de Tweede Kamer.

Zoo opent zich dan nu den 1sten April a. s. voor de Nederlandsche Bank een nieuw tijdperk.

Blijft zij hare tradities getrouw, dan zal dit wezen een voortzetting van hare werkzaamheid allereerst ten nutte van het algemeen, van handel en nijverheid en ook van de landbouwnijverheid voor zooveel deze door dergelijke kredietinstelling gebaat kan worden; in één woord van allen, die deel nemen aan de algemeene voortbrenging onzes lands.

Nieuw kapitaal kan de Bank niet scheppen; wie dat van eenige kredietinstelling verwacht, maakt zich van hare werkzaamheid een zeer onjuiste voorstelling. Maar de Bank moet uit alle oorden van het land het ruilmiddel in hare kassen concentreeren, om door die concentratie daarop bezuiniging mogelijk te maken en zodoende kapitaal beschikbaar te brengen. Zij moet verder door de betalingen te vergemakkelijken en te bespoedigen de diensten, die een zelfde som ruilmiddelen in het verkeer bewijst, meer en meer vermenigvuldigen en daardoor de behoefte aan kapitaal verminderen. En de schakel zijnde, die kredietgevers en kredietnemers verbindt, moet zij het kapitaal daar brengen waar het 't nuttigst is. Aan haar ook de taak om, al naar de omstandigheden dit vereischen, hare kredietgevingen uitzettende of inkrimpende, de algemeene kredietmarkt te leiden en te regelen.

Alzoo opnieuw optredende zal — ik herhaal het — de Bank hare tegenwoordige werkzaamheid slechts voortzetten. Maar dit zal deze in het nieuwe tijdperk onderscheiden van die in het tijdperk, dat achter ons ligt, dat voortaan de directe winsten, welke die werkzaamheid

voor de Bank zelve oplevert, voor een aanzienlijk deel in de Staatskas zullen vloeien en dientengevolge algemeen van al de voordeelen, die de instelling teweeg brengt en afwerpt, genoten zal worden.

Doch om hare tradities getrouw te blijven is het niet alleen noodig, dat de Bank blijve wat zij nu is, wat in de laatste vijf-en-twintig jaar van haar werd, maar moet zij op die tradities voortbouwen; in denzelden geest, die haar bestuur bezielde, zich blijven bewegen.

Gelukkig mag men aannemen, dat niemand meer van deze roeping doordrongen is dan de tegenwoordige President en Directeuren van de Bank. Trouwens de bewijzen daarvan hebben zich niet laten wachten.

Reeds met den 1sten Januari a. s. treedt een nieuw reglement in werking betreffende een zeer belangrijk onderdeel van de werkzaamheden: de Rekening-courant.

Het is hier de plaats niet om in de bijzonderheden melding te maken van dat reglement.

Genoeg zij het hier te zeggen, dat door de thans gestelde voorwaarden de Bank op alle plaatsen, waar zij haar Hoofdkantoor, Bijbank of een Agentschap gevestigd heeft, de gelegenheid openstelt om met zeer geringe kosten bij haar eene rekening te openen en van die rekening partij te trekken voor onderlinge verrekeningen en betalingen. Voorts biedt zij aan hare rekeninghouders groote gerieflijkheden aan wanneer deze zich tot haar wenden met kredietaanvragen. En dit niet alleen, maar in de voorwaarden harer kredietverleeningen brengt zij ook eene belangrijke wijziging, waardoor zij aan wie bij haar eene rekening opent het mogelijk maakt van deze hare diensten veel ruimer en beter gebruik te maken.

Intusschen is blijkbaar het Bankbestuur er op bedacht geweest om wel de diensten, die zij aan het groote publiek kan bewijzen, te vermeerderen, maar tevens om dit niet te doen door verdringing der in de hoofdstad en de provincien bestaande bijzondere krediet- en kassiersinstellingen.

Veeleer schijnt het streven te zijn om, tegelijk dat in het algemeen en aan een ieder nieuwe diensten worden aangeboden, ook te worden wat men in Engeland noemt de banker's bank.

Door de thans met betrekking tot het openen van rekening-courant bij de Bank vastgestelde bepalingen is door het Bestuur het noodige verricht, om ten onzent zich het stelsel der boeksaldos met overschrijving van rekening op rekening of met beschikking daartegen per cheque en verder van de algemeene verrekeningen, die zich over het geheele land kunnen uitstrekken, krachtig baan te doen breken.

Een tweede zeer belangrijke wijziging is tegelijkertijd aangebracht in het Reglement der Bank voor de inrichting en den werkkring der Bijbank en der Agentschappen. Besloten is namelijk, dat nevens de Agentschappen ook Sub-Agentschappen kunnen worden opgericht. En wat betreft de aanraking met het publiek zullen die Sub-Agentschappen genoegzaam geheel gelijk staan met de Agentschappen zelfven.

Het komt er nu slechts op aan, dat aan deze wijziging van het Reglement in de practijk op ruime schaal uitvoering worde gegeven. Maar natuurlijk is de verandering met geen ander doel geschied dan om die in toepassing te brengen.

Tijdens de behandeling der bankwet bij de Tweede Kamer kwam bij deze een Adres in van de Kamer van Koophandel te Deventer met verzoek in de wet de bepaling op te nemen, dat in alle gemeenten van meer dan 20.000 zielen een Agentschap zou worden opgericht. Dat in de hier aangegeven richting het Bankbestuur werkzaam wil zijn, is aanstonds gebleken.

Men mag dan ook verwachten dat de Bank, die, naar van haar in de Tweede Kamer werd getuigd, onder de wet van 1863 in waarheid reeds van eene Amsterdamsche bank de Nederlandsche Bank werd, onder de wet van

1888 nog in veel ruimere mate eene algemeene Nederlandsche instelling zal worden. Inimmers dit zal zij meer en meer zijn, naarmate zij in alle gemeenten optreedt waar daartoe aaleiding gevonden wordt, en overal al de diensten bewijst aan welke daar behoefte bestaat.

't Laat zich aanzien dat hiertoe alleen noodig is, dat het werk, dat dadelijk zoo goed begonnen werd, zoo worde doorgezet.

Amsterdam, December 1888.

G. M. BOISSEVAIN.
